

Koneen Säätiön tarina: matka Kekkonen ajan hyvä veli -verkostosta naisjohtoiseen avoimuuteen

Suomessa toimivien erilaisten säätiöiden moninaisuus ja kirjo on valtava henkinen ja sosiaalinen voimavara. Vaikka säätiölaki ja hyvä säätiötapa ovat säätiöille yhteinen toiminnan lähtökohta, jokaisella säätiöllä on oma säännöissä määritelty tarkoituksensa, oma syntyhistoriansa ja oma erityislaatunsa.

Kerron lyhyesti yhden suomalaisen säätiön tarinan, tarinan, jonka voi tiivistää kutakuinkin seuraavasti: ”Koneen Säätiön tarina: matka Kekkonen ajan hyvä veli -verkostosta naisjohtoiseen avoimuuteen”. Tarinassa havainnollistuu se, miten säätiö niin kuin mikä tahansa muukin yhteiskunnan instituutio elää ja toimii oman aikansa tapaan, kulloisenkin toimintaympäristönsä ehdoilla.

Koneen Säätiö perustettiin vuonna 1956 (siis samana vuonna, jolloin Kekkonen valittiin tasavallan presidentiksi!). Sen perustajat olivat isoisäni, vuorineuvos ja rotary-veli Heikki H. Herlin ja isäni Pekka Herlin. Heidän ja muutaman muun sukulaismiehen lisäksi säätiön ensimmäiseen hallitukseen kuului toinen isoisäni Kustaa Vilkuna, joka on tunnettu monen ansionsa lisäksi aikansa vahvimman ja merkittävimmän eli Kekkonen hyvä veli -verkoston yhtenä perustajajäsenenä.

Miksi sitten säätiö aikanaan perustettiin? Siitä minulle ei ollut tietoa, kun ryhdyin tätä puheenvuoroa laatimaan. Olin aina kuitenkin arvellut, että perustamisen pontimina olisivat olleet pikemmin rahaan ja valtaan kuin yleisen hyvän edistämiseen liittyvät syyt. Ja kun sitten juttelin yhden veljistäni kanssa, sain vahvistuksen arviooni: asia oli tosiaan niin, että säätiötä perustaessaan isoisäni ja isäni varautuivat tulevaan sukupolvenvaihdokseen ja halusivat varmistaa, että äänivalta yhtiössä säilyy perheen miesväen hallussa.

Tämä selittää senkin, miksi säätiön sääntöihin kirjattiin tällainen kohta: ”Hallitus on päätösvaltainen puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan ja kahden jäsenen yhtäaikaan saapuvilla ollessa, jos kaikki ovat päätöksestä yksimieliset. Muissa tapauksissa tehdään hallituksen päätökset enemmistöäänin. Äänen mennessä tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni, paitsi vaaleissa arpa. Niin kauan kuin vuorineuvos Herlin kuuluu säätiön hallitukseen, on hallituksen kokouksissa äänestyksen tuloksesta riippumatta ratkaiseva se mielipide, jota hän on kannattanut.”

Oli miten oli, toiminta oli pitkään hyvin vaatimatonta. Säätiön tulevaisuuden kannalta oli kuitenkin onnekasta, että säätiön hallituksen jäsenenä olleet – ja minulle hyvin rakkaat – isoisäni olivat molemmat omalla tavallaan humanisteja: Harva tietää, että insinööri-ukkini Heikki Herlin oli itse asiassa wannabe-lingvisti ja ansioitunut sukututkija. Ukko Kustaa puolestaan oli laaja-alainen kansatieteilijä ja tieteen populaaristaja. Molemmilla oli myös vahva yhteiskunnallinen omatunto. Juuri he loivat Koneen Säätiössä edelleen elävän humanismin ja yhteiskuntavastuun hengen.

Havaintoni Koneen Säätiön toiminnasta ovat välittömimmät 1980-luvulta alkaen. Aloitin nimittäin työn säätiön osa-aikaisena, sivutoimisena apulaisasiamiehenä vuonna 1980. Alkuperäistä hallituksen jäsenistä olivat silloin elossa enää Heikki Herlin ja Pekka Herlin. Äskettäin edesmenneen Vilkunan tilalle oli valittu silloinen maaherra Kauko Sipponen, ja pian hallitus sai uuden varsin merkittävän jäsenen, professori, sittemmin akateemikko Erik Allardtin. Verkko väljeni. Ja Kekkonen aika oli päättymässä.

1980-luvulla Koneen Säätiössä alkoi professionaalistumisen kausi. Toiminnan tavoitteet selkiytyivät, toimintatavat vakiintuivat ja Koneen Säätiö asettui omalle paikalleen suomalaisessa säätiökentässä. Tuen pääkohteeksi muotoutui humanistinen ja yhteiskuntatieteellinen tutkimus, ja kun 1990-luvulle tultaessa huoli ympäristön tilasta kasvoi, päätettiin näiden rinnalle ottaa myös ympäristöntutkimus. Tuen pääasialliseksi muodoksi vakiintui 1980-luvun puoleenväliin mennessä väitöskirjaa tekeville nuorille tutkijoille myönnettävät vuosiapurahat. Sekä säätiölle saapuvien hakemusten määrä että jaettavien apurahojen lukumäärä ja summa

kasvoivat tasaista tahtia.

1980- ja 1990-luvun muutosprosessi heijasteli vahvasti aikaansa, ja esimerkiksi väitöskirjan tekijöille myönnettävät vuosiapurahat otettiin samoihin aikoihin käyttöön myös monissa muissa säätiöissä.

Oma urani Koneen Säätiön parissa oli nousujohteinen. Minut ylennettiin pian Koneen säätiön osa-aikaisesta, sivutoimisesta apulaisasiamiehestä osa-aikaiseksi, sivutoimiseksi asiamieheksi. Jatkoin työtä kotoani, varsinaissuomalaisen maalaistalon vintissä sijaitsevasta työhuoneestani käsin. Säätiön hallituksen jäseneksi minut valittiin 1988. Olin säätiön historian ensimmäinen naispuolinen hallituksen jäsen.

Koneen Säätiön ja Kone osakeyhtiön suhde oli edelleen hyvin läheinen. Molempien organisaatioiden hallituksen puheenjohtaja oli sama henkilö, ensin Heikki H. Herlin ja tämän kuoltua Pekka Herlin. Säätiön kirjanpito hoidettiin Koneessa ja hallituksen kaksi vuosikokousta pitkin lounaineen, konjakkeineen ja sikareineen pidettiin Koneen pääkonttorissa Munkkiniemen kartanossa.

Pekka Herlin kuoli vuonna 2003. Tästä seurasi, että Koneen Säätiö itsenäistyi merkittävästi suhteessaan Kone osakeyhtiöön. Kun minut valittiin Koneen Säätiön hallituksen puheenjohtajaksi, oli säätiöllä ja yhtiöllä ensimmäistä kertaa eri johto. Koneen Säätiön päätöksenteko on siitä lähtien ollut itsenäistä ja Koneesta riippumatonta. Erkaannuimme myös fyysisesti toisistamme, kun säätiö hankki oman toimitilan. Jo hiukan aikaisemmin säätiöön oli valittu toinen työntekijä, edelleen meillä työskentelevä toimistopäällikkö Hilka Salonen.

Koneen säätiön varallisuudesta suurin osa on edelleen – onneksi – Koneen osakkeissa. Koneen hämmästyttävä menestys 2000-luvulla on mahdollistanut myös säätiön toiminnan nopean laajenemisen: kun vuonna 2000 jaoimme apurahoja (euroiksi muunnettuna) noin 800 000 euroa ja 2007 runsaat 5 000 000 euroa, niin vuoden 2013 jaettujen apurahojen määrä oli jo 20 000 000 euroa.

Selvää on, että näin nopeata kasvua ei voi hallita ilman määrätietoista strategiaa. Missiomme mukaan Koneen Säätiö parantaa maailmaa luomalla edellytyksiä rohkeille tieteen ja taiteen avauksille. Näin ollen säätiö tukee nykyisin paitsi tieteellistä tutkimustyötä, myös kulttuuria ja taidetta. Emme enää myöskään tyydy olemaan ainoastaan apurahahakemusten vastaanottaja ja apurahojen myöntäjä, vaan pyrimme myös itse olemaan aktiivinen toimija. Haluamme olla tiede- ja taidepoliittisesti valpas rahoittaja, joka etsii ja tarjoaa vaihtoehtoja valtavirralle.

Yksi Koneen Säätiön kiistattomista menestystekijöistä on aina ollut se, että sillä on ollut onni saada hallituksen jäseniksi viisaita ja visionäärejä miehiä ja naisia. Nykyisellä hallituksellamme on dynaaminen ja tulevaisuuteen suuntautunut ote sekä valmius riskinottoon ja kiistanalaisuuden ja kontroversiaalisuuden hyväksymiseen. Ensimmäisenä naispuolisena Koneen Säätiön hallituksen puheenjohtajana olen halunnut luoda hallituksen kokouksiin kodikkaan, avoimen ja keskusteleavan ilmapiirin.

Koneen Säätiön 2000-luvun vahvuuksiin kuuluu myös sen taitava ja sitoutunut henkilökunta. Tällä hetkellä Helsingin-toimistossamme työskentelee viisi henkeä ja Saaren kartanossa neljä ja puoli. Urani Koneen Säätiön asiamiehenä päättyi ja uusi aika koitti, kun marraskuun ensimmäisenä päivänä 2013 Koneen Säätiön yliasiamiehenä aloitti filosofian maisteri Anna Talasniemi.

Olen hyvin ylpeä ja onnekas saadessani parantaa maailmaa yhdessä tällaisen joukon kanssa!

Hanna Nurminen

Koneen Säätiön hallituksen puheenjohtaja Hanna Nurminen puhui säätiön tarinasta Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan medialle järjestämässä koulutustilaisuudessa lokakuussa 2013.